

Orde van dienst, gezamenlijke Kerstnachtdienst van NAS en Pauluskerk, 24 december 2017, 19.30 uur, Pauluskerk

lezing Oude Testament: psalm 45

lezing Nieuwe Testament: Lucas 2: 1 - 20

meditatie

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Wat hebben wij eigenlijk met elkaar ? Daarover op deze Kerstavond, anno Domini 2017. Wat hebben wij eigenlijk met elkaar ? Misschien stond die vraag het afgelopen jaar wel het meest centraal in onze samenlevingen: de vraag van de band met onze landen, met onze tradities en vooral ook met elkaar. Richard Sennett vertelt in zijn boek "Together" het verhaal over de school van zijn 6-jarige kleinzoon in de binnenstad van Londen. Met die enorme mix daar van religies, klassen en bevolkingsgroepen van overal vandaan. Rotterdam in het groot, zal ik maar zeggen. Op het schoolplein zingt een vriendje van zijn kleinzoon hard een liedje mee van Lily Allen: "Fuck you, fuck you, very much, cos we hate what you do and we hate the whole crew !" Dat liedje zegt veel over onze geestesgesteldheid op dit moment. Het lijkt mij vreselijk om dat te horen uit de mond van zo'n klein mannetje. Het gaat steeds meer en misschien wel meer dan ooit om de vraag: hoe gaan wij om met mensen voor wie wij bang zijn, die wij niet mogen of die wij gewoon niet begrijpen ? Het antwoord op die vraag, dat we de afgelopen tijd steeds meer en steeds sterker horen is het antwoord van het tribalisme. Wij moeten allemaal - al of niet weer - gaan behoren tot dezelfde groep of stam. "Wie Neerlands bloed in de aderen vloeit". En dan komt het allemaal goed. Dat streven naar een gelijkgestemde stam doet zich voor onder allerlei gedaanten en in allerlei woorden. Het heet identiteit, al of niet joods-christelijk, het heet "trots op Nederland", het heet "gewone Nederlander", het heet "America First", het heet "We want our control back", het heet "Weg met de Islam, om te beginnen uit Nederland". Of ook subtieler: "homeopathische verdunning van de Nederlandse bevolking". Baudet en zijn maatje Hiddema. Welnu, hier staat zo'n resultaat van homeopathische verdunning. Hier zie je wat er allemaal misgaat, als Franse buitenlanders zich in Nederland vestigen en zich mengen met mensen van "zuiver" Nederlands bloed. Tribalisme is een merkwaardig fenomeen. Het combineert een soort onbegrensde solidariteit met je eigen, gelijkgestemde, zuivere groep van mensen die allemaal op jou lijken aan agressiviteit ten opzichte van al degenen die van

jou verschillen. Of waarvan jij dat denkt, ten minste. De grote vraag vandaag de dag is, denk ik, of dat antwoord: ik wil alleen omgaan met mensen die op mij lijken wel een antwoord is waar wij als samenlevingen op den lange duur iets mee kunnen.

Tribalisme is nooit ver weg. Nooit in de geschiedenis. Het was er nog niet zolang geleden ook, van 1933 - 1945. Het was er ook rond het jaar nul. Wij hoorden daarover net in het Kerstverhaal. De wereld van en volgens Lucas. "Zij wikkelde hem in een doek en legde hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van de stad". Hoeveel mensen heden ten dage krijgen die boodschap niet te horen, impliciet of expliciet ?! Er is hier voor jou geen plaats. Vrouwen, zie Metoo !, mensen met een ander kleurtje dan wit, zie Zwarte Piet, vluchtelingen, vreemdelingen, grenzen dicht, opvang in de regio, het Europese vluchtelingenbeleid. Wij hebben, volgens mij, geen idee wat die boodschap: er is hier voor jou geen plaats, doet met de mensen tegen wie dat gezegd wordt en hoe desastreus de gevolgen ervan zijn op wie jij bent en wat jij kunt betekenen. Lucas schets de geboorte van het kind van Kerst heel precies tegen de achtergrond van het tribalisme van de wereld van toen. Het Romeinse Rijk en het stamhoofd van de regerende clan daarvan, de keizer. Tot driemaal klinkt die boodschap in het verhaal door: er is hier voor jou geen plaats. Allereerst tegen Jozef en Maria, die zwanger is. Zij moeten hun stad verlaten en op reis. Reden: een volkstelling. Echte reden: de keizer heeft geld nodig. Voor zijn grootse plannen in het kader van de Pax Romana. Onze machthebbers weten altijd heel goed hoe zij hun eigen belangen en die van hun stam mooi en versluiierend moeten verpakken. Pax, vrede. Ja oké, maar dan wel een vrede gebaseerd op de macht van het sterkste leger op aarde, toen. Geen plaats voor jullie hier, zelfs niet om te bevallen, nog een keer krijgen Maria en Jozef die boodschap te horen. In het kleine Bethlehem met vast maar één herberg is het vol op de bovenverdieping. Ongetwijfeld met notabelen, die de keizerlijke volkstelling moeten organiseren. Jozef en Maria moeten genoeg nemen met de onderverdieping. Dat is de plaats voor de dieren, de bedienden, de slaven, kortom voor de onderwezens. En die boodschap komt nog een derde keer. Herders, zij zijn de eerste getuigen van de geboorte van dat kind. Herders stonden slecht bekend. Ook zij kregen voortdurend de boodschap: voor jullie hier geen plaats. Vind je dat gek ? Herders, lui van buiten, lui "van de straat", anders, dus, ruw, crimineel volk, dus. En bovendien, ze stinken, vreselijk, naar de schapenstront. Dus, ja. Altijd weer laten wij mensen ons verleiden tot tribalisme. Altijd weer stamgedrag: wij wel, jullie niet. Altijd weer dat

zoeken naar zekerheid en houvast in een onzekere wereld binnen de eigen, kleine groep. Of het nu gaat om de close clan van Trump en zijn vrouw, kinderen en schoonkinderen, of het nu gaat om de Bandidos, de No Surrenders, de Satudara's, of om de al of niet boze witte Nederlanders, verenigd onder leiders, die zich voortdurend opwerpen als de verlossers van het volk. Wilders, Baudet. Zo noemde keizer Augustus zichzelf ook: verlosser en redder van het volk, van de hele wereld. Nee, nee, nee, hoor je Lucas zeggen in zijn Kerstverhaal over die kleine baby Jezus. Als redding en verlossing betekent, dat het alleen gaat over "wij wel en jullie niet", als het overgrote deel van de wereld in die redding om wat voor reden dan ook niet betrokken is, dan noem ik dat, Lucas, geen verlossing en zeker geen redding. Zo werken redding en verlossing niet. Die werken anders. Geen mooier beeld van dat anders dan de geboorte van een kind. Midden in die wereld van toen, die bol stond van het tribalisme, midden in die wereld van ons, die opnieuw bol staat van het tribalisme: "wij wel, jullie niet", vertelt Lucas het verhaal over de geboorte van een mens, op zijn nieuw. "Wees niet bang", zegt Lucas, houdt goede moed, het kan echt anders. Zie die baby ! Waren wij niet allemaal ooit baby ?!

Hoe dan ? "Eer aan God in de hoogste hemel en vrede op aarde voor alle mensen die hij liefheeft", zingen de engelen uit de hemel, hier op aarde. Volgens mij zit de kern van Kerst in dat kleine zinnetje, dat door de eeuwen heen op alle mogelijke manieren verkeerd is uitgelegd en vertaald. Dat zinnetje: "voor alle mensen die hij liefheeft". Zelfs daar ging het afschuwelijk mis. Weer tribalisme, maar dan van de christelijke soort. Het zou gaan om mensen van goede wil en dus om mensen die in God geloven of die naar de kerk gaan. In tegenstelling tot mensen van kwade wil, ongelovigen, dus. Er werd nog net niet een is-gelijk-teken met christenen gezet. Je houdt het niet voor mogelijk. Zelf hier die onweerstaanbare neiging om te denken in selecte groepen: "wij wel en jullie niet". Het Griekse woordje, dat Lucas hier gebruikt: "eudokia" betekent precies het omgekeerde. Het betekent, dat God een goede dunk van mensen heeft, dat God mensen hoog heeft, en dan alle mensen, zonder dat die daarvoor ook maar iets hoeven te doen. Geen bijzondere prestaties, geen bijzondere voorwaarden, geen speciale groepen. Gewoon niets. Volgens Lucas geeft "God" elk mens op voorhand krediet. En dat krediet wordt gegeven met het feit, dat jullie en ik mensen zijn, geschapen door God met een naam en een bedoeling. Boodschap: jij mag er wezen. Punt. En wee iemands gebeente, als hij of zij meent daaraan iets te moeten afdoen, wat dan ook. Dat kind in die voerbak, zal zich straks als het groot juist daarvoor gaan inzetten en zijn

godsdiens en zijn samenleving om die reden op hun kop zetten. Jij mag er wezen, wie jij ook bent.

Er is, denk ik, geen erger kwaad, dat wij elkaar kunnen aandoen dan een ander mens op welke manier dan ook ontkennen in zijn of haar bestaan. Kerst is geen Nederlands knus feestje onder een kerstboom met gekleurde ballen. Die voorstelling van God als de Vader of Moeder van alle mensen, is zo fundamenteel, dat je je de sociale en maatschappelijke en maatschappelijke implicaties ervan haast niet kunt voorstellen. De bijl aan de wortel van alle tribalisme, het einde aan alle denken door mensen in mensen "boven" en mensen "onder", het einde van die oneindige reeks van mensonwaardige en ondragelijke situaties van schaamte en vernedering, van minderwaardigheid en slavernij. Stel je voor een wereld, zegt Lucas, waarin westerse, witte mensen niet langer denken, dat zij beter zijn niet-westerse, stel je voor een wereld waarin mannen niet langer denken, dat zij beter zijn dan vrouwen, stel je voor een wereld, waarin witte mensen niet langer denken, dat zij beter zijn dan zwarte mensen, stel je voor een wereld, waarin hetero's niet langer denken, dat zij beter zijn dan lhbt-mensen. Wat een glans zou er op onze wereld komen. Een onvoorstelbare glans, de weerspiegeling van de glans van de hemel. Over de onmogelijke mogelijkheid van die glans vanuit de hemel op aarde gaat Kerst. Amen.

D.J. Couvée, Kerstavond, Pauluskerk, 24 december 2017